

АНТРОПОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ

Цікаві ідеї в дослідженні творчості належать представникам української філософської думки. Спроби визначити особливості людського буття, природу людини та навколишнього світу відрізняють українську філософсько-літературну спадщину.

Духовно-практичне освоєння дійсності, духовність закорінена у глибинах життя українців стає виміром людської індивідуальності, людяності. Філософська думка стає невід'ємною складовою художніх творів. Художня література намагається не лише відтворити життєдіяльність людини, а спонукає до роздумів ким вона є, що саме їй властиве, завдяки чому вона стає людиною.

Духовність стає виміром людини. Українська художня творчість підкреслює духовне начало в людині. Філософ Г. Сковорода звертається до серця як до основи духовного життя людини. Духовну субстанцію, на думку філософа в людині утворює Бог і тому він ототожнює серце з Богом, це дає метафізичне розуміння серця. Людина, на думку філософа, повинна прислухатись до свого серця, воно визначає сутність людини її «внутрішню натуру», а «споріднена праця» за покликом серця є умовою щасливого життя. Серце є також основою пізнання. «Єдине істинне життя – людське серце – є інструмент пізнання» [4, с.312].

Завдання людини полягає у тому, щоб визначити «спорідненість», яка забезпечить їй реалізувати у праці закладені природою внутрішні здібності. Праця розвиває розум людини. Г. Сковорода наголошував на силі людського розуму, він визначав, що самопізнання відкриває людині шлях до «істини» і «правди», «пізнати себе саму, і знайти себе саму, і знайти людину – все це одне означає». Пріоритетним для філософа є самоосвіта, самопізнання, самовиховання.

Творчість І.Я.Франка піднімає проблему національного ідеалу, «ідеалу у сфері суспільного і політичного життя» [5, с.294]. І.Я.Франко зосереджує увагу на дослідженні творчості, розкриває роль несвідомого та свідомості у творчому процесі. Активність свідомості людини є творчим процесом і це визначається різноманітністю відношень людини до світу.

Філософське вчення П. Юркевича розглядає розум і серце як основні ціннісні утворення. «Тільки та істина, яка людину просвітлює, збагачується її почуттями, і є істинною для людини» писав П. Юркевич [6, с.181-184]. Зміст «філософії серця» знайшов відображення у багатьох творах філософа. У нього символ серця є вмістилищем пізнавальних актів людської душі, почуттів та пристрастей. Воно є джерелом всього доброго і злого в словах та вчинках людини, розкриває її цілісний світ.

Розглядаючи сферу розуму й сферу серця, їх співвідношення та роль у психічному житті людини, П. Юркевич, зазначав, що «серце є основа душевного життя. Розум – світло, яке цю основу освітлює». Розум є «вершина, а не корінь душевного життя» [6, с.95]. Людина у нього постає як «малий світ», безсмертна істота, яка «не зникає в роді, а володіє власним особистим існуванням часу і вічності» [6, с.181-184].

Людина в її бутті представлена у творчості Т. Шевченка. Художніми засобами митець намагався показати «правду» життя, розкрити божественну істину, людську індивідуальність. Українська ментальність символічно-образним виразом представлена у його поетичних творах. Пізнання світу у Т. Шевченка є пізнанням природи, людської душі.

Роздуми П. Куліша також спрямовані на внутрішній світ людини, на її серце, яке розкривається у народному слові. Він підкреслює, що первинним є «серце щире й якийсь голос із душевної глибини, котрий велить чоловікові йти вгору, а розум – слуга того голосу» [1, с.112]. Безпосереднім виявом ментальності українців, «голосом» серця є народна мова. Вона у нього проявляється у любові до української землі, пов'язана з хутірським побутом, з гармонією людини і світу.

Світогляд М. Гоголя викладений у його творах, де головним є світ людської душі та серця. За переконанням М. Гоголя, слід «знайди лише ключ до своєї власної душі; коли ж знайдеш, тоді цим ключем одімкнеш душі всіх». «Розум не є вища в нас здатність», він може лише «розставити по місцях усе те, що в нас вже є» [2, с. 87]. «Він йде вперед, коли йдуть вперед усі моральні сили в людині, й стоїть без руху й навіть йде назад, коли не підносяться моральні сили» [2, с.267].

Слід також, підкреслити художню творчість представників українського романтизму. Українські народні пісні, пісенна лірика відрізняються «поривами пристрасті» й «силою почуття». Підкреслюється емоційність у сприйнятті світу, природи де український «дух, не знаходячи ще у собі самому особливих форм для повного вияву почуття, що зароджується в його глибині, мимоволі звертається до природи, з якою він через своє дитинство ще приятелює, і в її предметах бачить, відчуває щось подібне до себе» [3, с.286].

Отже, художня творчість здатна розкрити нові виміри людини, яка реалізує себе у вдосконаленні внутрішнього світу. У творах художньої літератури розкривається сутність людини, її творчі можливості, осмислюється її роль у суспільстві, висуваються гуманістичні цінності.

Список використаних джерел

1. Вибрані листи Пантелеймона Куліша українською мовою писані / П. Куліш. – Нью-Йорк, Торонто: Українська Вільна Академія Наук у США, 1984. – 326 с.
2. Гоголь Н.В. Размышления о Божественной Литургии: Сборник / Н.В. Гоголь. – М.: Эксмо, 2006. – 800 с. – (Антология мысли).
3. Максимович М.О. Вибрані українознавчі твори / М.О. Максимович. – К.: Либідь, 1994. – 448 с.
4. Сковорода Григорій. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи. / Григорій Сковорода. – К.: Наукова думка, 1983. – 345 с.
5. Франко І.Я. Зібрання творів / І.Я. Франко – К.: Наукова думка, 1986. – Т 45. – 294 с.
6. Юркевич П.Д. Вибране / П.Д. Юркевич. – К.: Абрис, 1993. – 416 с.